

Palmolie, onmisbaar maar controversieel

Het gebruik van palmolie heeft de afgelopen jaren een grote vlucht genomen. Toch hangt er een negatieve wolk over het product. Terecht of onterecht? Feit is dat alle alternatieven een veel groter beslag op de ruimte doen. MilieuMagazine laat criticasters en pleitbezorgers aan het woord.

RICK LEMMENS

De *Elaeis guineensis* of beter gezegd de oliepalm staat bekend als één van de meest controversiële planten. De olie uit de oranjevruchten zit in bijna alle voorverpakte en samengestelde producten die in de supermarkt te koop zijn. Denk aan margarines, koekjes, ijs, zeep, chocolades, schoonmaakmiddelen en cosmetica-producten zoals shampoo, gel en make-up. Zelfs in biodiesel zit het goedje.

Voordelen

Het product is razend populair om meerdere redenen en dat is begrijpelijk. Eén oliepalm produceert jaarlijks 25 tot 30 liter olie. Daarnaast gaat de gemiddelde oliepalm maar liefst 25 jaar mee voordat de opbrengsten verminderen. Belangrijkste voordeel is wellicht dat de oliepalm veel minder grond nodig heeft dan andere olierijke gewassen zoals rapzaad-, zonnebloem- of sojaolie. De opbrengst bedraagt vier tot tien keer meer dan die van andere gewassen. Verder heeft de palmolie een neutrale smaak, is het goedje erg lang houdbaar, het oxideert niet snel en het is goed bestand tegen hoge temperaturen.

‘40% van alle
geconsumeerde olie is
afkomstig van dit
gewas’

Gezien al deze kenmerken heeft het product tal van toepassingsmogelijkheden.

Negatieve wolk

Toch hangt er een negatieve wolk over het product. Is het dan onbetwist dat 40% van alle geconsumeerde olie afkomstig is van dit gewas? Het probleem is dat lang niet alle palmolie op een duurzame manier wordt geproduceerd. Eén van de bekendste controverses is de ontbossing die het met zich meebrengt. In onder andere Indonesië worden oerwouden in brand gestoken om vervolgens oliepalmplantages aan te leggen. Overigens wordt een groot deel van de branden ook veroorzaakt door de pulp- en papierindustrie. Al deze vuren samen zorgen voor een inperking van het leefgebied van meerdere wildsoorten, waaronder de orang-oetan. Deze mensapen

zijn alleen nog te vinden op Borneo en Sumatra. Volgens de International Union for Conservation of Nature (IUCN) leven er momenteel een kleine 15.000 orang-oetans op het Indonesische eiland Sumatra. Dat waren er begin deze eeuw nog drie keer zoveel. Sumatra werd volgens het Wereld Natuur Fonds (WWF) aan het begin van deze eeuw voor meer dan de helft met oerwoud bedekt. In 2018 was het jungleaandeel volgens de natuurorganisatie niet eens meer een kwart.

Naast de vernietiging van het natuurlijke habitat van orang-oetans zijn er verhalen in omloop over het inpikken van land van de lokale bevolking en over slechte werkomstandigheden. Het onderzoek *Burning down the house* (2019) maakt duidelijk dat Unilever structureel palmolie inkoop van bedrijven die betrokken zijn bij bosbranden. Tussen 2015 en 2018 kocht het concern olie van bedrijven die gezamenlijk verantwoordelijk waren voor 200.000 hectare aan verbrand gebied. Volgens Greenpeace maken ook andere multinationals, waaronder Nestlé en Procter & Gamble, zich schuldig aan deze praktijken. Anne Wijers, campagneleider bossen van Milieudefensie, spreekt van een schande

FOTO: CRAIG

FOTO: ONEVILLAGE INITIATIVE

dat bedrijven ongestraft op deze onverantwoorde manier kunnen handelen. Volgens Wijers zijn de problemen te wijten aan het gebrek aan wet- en regelgeving. Zij vindt dat vrijwillige initiatieven zoals de Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO) duurzame palmolie zouden moeten garanderen. “Helaas falen zij keer op keer om de gemaakte afspraken na te leven en gecertificeerde bedrijven in het gareel te houden.”

Duurzame olie

De RSPO is eerder opgericht om deze beschuldigingen te voorkomen. Dit initiatief kent 4.941 aangesloten bedrijven van over de hele wereld. Ook veel Nederlandse bedrijven, waaronder Albert Heijn (AH), Rabobank en Jumbo zijn bij

‘Milieuorganisaties staan over nut en noodzaak lijnrecht tegenover elkaar’

de ronde tafel aangesloten. De RSPO garandeert dat er geen oerwoud is gekapt voor de aanleg van palmolieplantages. Uit cijfers van de organisatie blijkt dat de omvang van de wereldwijde palmolieproductie enorm is. Het gaat volgens USDA-FAS inmiddels om ongeveer 75 miljoen ton per jaar.

Nederland is tevens een groothandelaar, aldus Amnesty International. Het bleek dat ons kleine land in 2017 een slordige 2 miljard euro aan palmolieproducten importeerde. Dit komt grofweg neer op 6% van de totale wereldhandel. Volgens een onderzoek van het CBS is 90% van alle palmolie die ons land gebruikt RSPO-gecertificeerd.

Tweespalt

Over de waterdichtheid van de RSPO-aanpak bestaan niet alleen bij Milieudefensie twijfels. Greenpeace toont in het eerder aangehaalde onderzoek *Burning down the house* aan dat twee derde van de aangekaarte bosbranden gelinkt is aan producenten die lid of zelfs bestuurslid zijn van de RSPO. Het WWF ziet de RSPO daarentegen wel als één van de middelen om die enorme palmolieproductie te verbeteren. Niet voor niets heeft de organisatie zitting in het bestuur van de ronde tafel. Dit bestaat verder uit vier palmolieproducenten, twee verwerkers/handelaars, twee producenten van consumentengoederen, twee retailers, twee banken/investeerders en vier NGO's, waarvan twee sociale NGO's en twee milieu- en natuurorganisaties.

Palmoliekenner Sandra Mulder van het WWF ontkent overigens niet dat er wel eens wat misgaat bij de certificering van bedrijven. “In de palmoliesector bestaan enorm veel problemen en conflicten rondom ontbossing. Het goede van de RSPO is dat er een standaard bestaat, die nageleefd moet worden. Daarnaast is er een transparante klachtenprocedure.” Deze procedure is volledig terug te vinden op de website van de RSPO.

Mulder vindt dat het RSPO-keurmerk meer op producten moet komen te staan om dit te verwezenlijken. Tot nu toe is dit alleen het geval bij drie Nederlandse producten, waaronder Daelmans Stroopwafels. Zij denkt dat dit niet gebeurt, omdat men bang is dat keurmerk te vermelden. “Als de bedrijven het keurmerk groot op producten plaatsen, denken zij dat consumenten het sowieso niet meer kopen. Dat komt door het negatieve imago van palmolie.” Volgens haar is dit één van de redenen waarom er zo weinig verandert qua transparantie naar de consument toe. Zij ziet de oplossing zeker niet in een boycot van palmolie. Wijers vindt verschuilen achter het RSPO-keurmerk geen oplossing. “Deze bedrijven moeten de verantwoordelijkheid nemen voor de misstanden in hun keten.” Levensmiddelenbedrijven en supermarkten moe-

Richt de pijlen op wat anders en beter kan'

ten volgens haar transparant zijn over het gebruik en de herkomst van hun palmolie.

Traceerbaar

RSPO-lid de Rabobank erkent dat er nog steeds het nodige misgaat aan de productiekant. “Daar moeten de gebruikers rekening mee houden”, aldus duurzaamheidsadviseur Johan Verburg. Hij wil de misstanden ook beslist niet relativiseren, maar de ronde tafel kan volgens hem juist veel goeds brengen. “De organisatie zorgt niet alleen voor de certificering, maar maakt het hele traject van productie tot consumptie traceerbaar, met inbegrip van een klachtenprocedure waar iedereen gebruik van kan maken. Dat kan alleen maar voor verbetering zorgen. Daarbij brengt het ook de gezamenlijke expertise naar elkaar toe. Bovendien hebben de leden toegezegd zich aan de regels te houden.” Hij maakt in dit verband de vergelijking met een tennisvereniging. “Daar ben je vooral

lid van om beter te leren tennissen. Je bent niet meteen ervaren, maar je houdt je dus wel aan de clubregels. Kortom, als Rabobank zijn we tevreden over de RSPO.”

Verburg betreurt wel dat palmolie ook wordt gebruikt als biobrandstof. “Dat is zonde van een product dat zoveel toepassingen kent.” Nederlandse bedrijven die plantaardige oliën gebruiken adviseert hij alleen gecertificeerde palmolie te kopen.

Scorekaart

Mulder wijst erop dat de controverse rondom palmolie is ontstaan door de terechte berichtgeving dat het goedje tot ontbossing kan leiden. “Er zijn dan direct partijen die de conclusie trekken dat er geen palmolie gebruikt moet worden. Dat is een hardnekkig en verkeerd besluit. Er moet goed gekeken worden naar wat anders en beter kan.” Zij wijst in dit verband naar de palmoliescorekaart van het WWF. Het doel hiervan is de palmoliegebruikers een score toekennen op het gebied van inzet voor een verantwoordelijke productie die vrij is van bosbranden en vernietiging van de natuur.

In deze scorekaart staat dat 41% van alle geproduceerde plantaardige oliën palmolie is, terwijl hiervoor maar 10% van de grond wordt gebruikt. Dit betekent dat palmolie, mits goed geproduceerd, zeker kan bijdragen aan het verminderen van het wereldvoedsel probleem. Hierdoor is er immers veel meer land beschikbaar voor de verbouw van voedselgewassen.

Raboman Verburg, eerder overigens verbonden aan Oxfam, kan op zich begrip opbrengen voor de kritiek van Milieudefensie. “Daar is niks mis mee. Het is alleen jammer als het zwartwit wordt. Makkelijke oplossingen zijn er niet. Makkelijke campagnes zijn er wel. Het moet op een spandoek passen. Toch helpt een partij als Milieudefensie wel bij het vinden van oplossingen voor problemen. Alleen is de manier waarop soms niet de juiste manier.”

Toekomst

Volgens onderzoekster en docente Lotte Woittiez - die verbonden is aan de Universiteit van Wageningen en expert op het gebied van tropische gewassen - is er geen simpele oplossing voor de nabije toekomst. Zij benadrukt dat in Nederland in een ver verleden ook bossen zijn gekapt voor de ontwikkeling van landbouw en juist dat gegeven vindt nu plaats op onder meer het

Kaalslag tropisch regenwoud

eiland Sumatra. Volgens haar is de Indonesische trend van het produceren van palmolie een jarenlange ontwikkeling geweest en de aanleg daarvan geschiedde al snel op bosgebieden. “Een groot deel van Indonesië was en is nu eenmaal bedekt met tropisch oerwoud.”

De waarde van tropisch hout is volgens de onderzoekster ook een belangrijke reden voor deze ontbossing. “Als een bedrijf in Indonesië een concessie krijgt voor een stuk bos, dan kan het staande hardhout gekapt en verkocht worden om de aanleg van de plantage te financieren. Dat is dus aantrekkelijker dan een stuk grasland beplanten.” Woittiez ziet het als de realiteit dat westerlingen het nu eenmaal niet voor het zeggen hebben in soevereine Aziatische landen. “En bovendien, mensen daar willen ook graag welvarend zijn. Als het bos die welvaart niet kan bieden, dan loopt het dus gevaar. Ik vind het niet juist dat wij vanachter onze nieuwe laptop in onze mooie huizen met goed onderwijs en gezond eten over de mensen in Indonesië oordelen. Als wij in hun situatie zaten, zouden we wellicht zelf een plantage beginnen.” Ze snapt de behoefte om de prachtige regenwouden te beschermen en daar nu iets aan te doen heel goed. “Maar palmolie boycotten is niet de oplossing. Minder of geen vlees en dierlijke producten eten wel!

Dieren voeren kost extreem veel landbouwgrond en dat gaat ten koste van de natuur. Plant-aardig eten helpt dus beter tegen ontbossing dan palmolie mijden.”

Daar komt bij dat de oliepalm de meest productieve olie van de aardbodem is en het gebruik van andere oliën simpelweg veel meer ruimte vergt. Ook in haar ogen blijft de RSPO het belangrijkste middel om toekomstige verandering te realiseren. “We worden bijvoorbeeld steeds beter in het onderzoeken of claims richting bedrijven wel kloppen, denk aan het gebruik van satellieten om ontbossing te monitoren”, benadrukt Woittiez.

Verburg sluit zich bij haar woorden aan. “De RSPO heeft al voor veel verbetering gezorgd. Belangrijk is dat je met z’n allen het probleem erkent. Dat gebeurt bij de RSPO en gezamenlijk zijn we deel van de oplossing. Mooi is dat juist een bank door kredietverstrekking de mogelijkheid biedt aan

FOTO: ONEVILLAGE INITIATIVE

FOTO: ONEVILLAGE INITIATIVE

bedrijven om voor verduurzaming te kiezen.”

Overigens financiert de Rabobank nauwelijks in plantages. “De meeste financiering komt van de Aziatische banken. Wel hebben we een kleine twintig kredietverstrekkingen aan palmoliehandelaren. We zouden er weinig van merken indien we ons uit de sector terug trekken. Dat doen we echter niet, omdat wij een boycot niet als oplossing zien. Daarmee veeg je op een gemakkelijke manier het eigen straatje schoon, maar draag je niets bij aan de oplossing.” ●●●